כיתה ז' | תנ"ך | שיעור 1 מתוך 4 | 45 דק' | שמואל א פרק א, א-יח

ממלכתי · כיתה ז'. קריאה ספרותית-היסטורית: דמויות, ערכים ומניגות. גרסה נפרדת לחמ"ד, עם רש"י ורד"ק ודגש על אמונה: יחידה 6 בעמוד התנ"ך.

חנה: מצוקה, תפילה ונדר

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את דמויות הפתיחה של ספר שמואל: אלקנה, חנה, פנינה, עלי ובניו
- התלמידים ינתחו את המתח בין הדמויות ואת מצוקתה של חנה
- התלמידים יסבירו את נדרה של חנה ואת אי ההבנה בינה לבין עלי

📖 הסבר למורה

ספר שמואל נפתח בסוף תקופת השופטים. המשכן נמצא בשילה, ועלי הכהן ובניו חפני ופנחס משרתים בו. אלקנה, איש מהר אפרים, עולה בכל שנה לשילה עם שתי נשותיו: לפנינה יש ילדים, ולחנה אין. פנינה מכעיסה את חנה (א, ו-ז), וחנה בוכה ואינה אוכלת. אלקנה מנסה לנחם אותה: "הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים" (א, ח).

חנה קמה ומתפללת בהיכל ה', "והיא מרת נפש" (א, י), ונודרת: אם יינתן לה בן, היא תיתן אותו לה' כל ימי חייו, "ומורה לא יעלה על ראשו" (א, יא). עלי רואה ששפתיה נעות וקולה אינו נשמע, וחושב שהיא שיכורה. חנה עונה לו: "ואשפך את נפשי לפני ה'" (א, טו). עלי מבין ומברך אותה: "ואלהי ישראל יתן את שלתך" (א, יז), ובסוף הסצנה "ופניה לא היו לה עוד" (א, יח): היא כבר אינה עצובה.

בקריאה ספרותית כדאי לשים לב שהספר שיעסוק בהקמת המלוכה נפתח דווקא בסיפור אישי של אישה אחת. מתוך המשבר הפרטי של חנה יצמח המנהיג שיוביל את העם במעבר מתקופת השופטים לתקופת המלכים.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

1. פתיחה (5 דק'): שואלים: מה עוזר לאדם כשקשה לו? כותבים על הלוח כמה תשובות.
2. קריאה (10 דק'): קוראים יחד את א, א-ח. ממפים על הלוח את הדמויות ואת היחסים ביניהן.
3. עבודה בזוגות (10 דק'): טבלה לכל דמות (אלקנה, פנינה, עלי): מה היא אומרת או עושה לחנה, ואיך זה משפיע עליה.
4. ניתוח (10 דק'): קוראים את א, ט-יח ועוצרים בשיחה בין חנה לעלי: מה עלי חשב, ומה באמת קרה?
5. סיכום (10 דק'): שאלות דיון בשלוש רמות, וחוזרים לרשימה מהפתיחה: מה עזר לחנה בסוף?

❓ שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה

- מדוע עולה המשפחה של אלקנה לשילה?
- מה עושה פנינה, ואיך מגיבה חנה?
- מה נודרת חנה?

פרשנות

- מה אפשר ללמוד מדברי אלקנה (א, ח) על יחסו לחנה? האם הוא מבין את הכאב שלה?
- למה לדעתכם עלי טעה וחשב שחנה שיכורה?
- מה השתנה אצל חנה בסוף הסצנה (א, יח), ומה גרם לשינוי?

הערכה ועמדה

- עלי שפט את חנה לפי מה שראה. מה הסיפור מלמד על שיפוט מהיר של אנשים? תנו דוגמה מהחיים.
- חנה ענתה לעלי בכבוד, אף שנפגעה. מה דעתכם על הדרך שבה ענתה?

🔍 כתוב / מפרשים

בכל שורה קוראים קודם את הטור הימני: מה כתוב בפסוק, מילה במילה. רק אחר כך עוברים לטור השמאלי: מה אפשר להסיק, ומי מציע את הפירוש. כך התלמידים לומדים להבחין בין הכתוב לבין הפרשנות.

📜 כתוב (מה הפסוק אומר במפורש)	🔍 מפרשים (מה אפשר להסיק, ומי אומר זאת)
(א, ח) „הֲלוֹא אָנֹכִי טוֹב לָךְ, מֵעֲשָׂרָה בָּנִים“ אלקנה שואל את חנה שאלה.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* אפשר לקרוא את השאלה כאהבה וניסיון לנחם, ואפשר לקרוא אותה כחוסר הבנה של הכאב שלה. הפסוק עצמו לא מכריע, וזה בדיוק מה שכדאי לדון בו.
(א, יג) „רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת, וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ“ חנה מתפללת בלי קול, ועלי חושב שהיא שיכורה.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* הכהן במשכן לא מזהה תפילה אמיתית כשהיא לפניו. יש הרואים בכך רמז ראשון לחולשת ההנהגה בשילה, שתתברר בפרק ב.
(א, יח) „וּפָנֶיהָ לֹא-הָיוּ-לָהּ עוֹד“ אחרי ברכת עלי חנה אוכלת, ופניה כבר אינן כמו קודם.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* העצב עזב אותה עוד לפני שנולד הבן: עצם התפילה והברכה נתנו לה כוח.

לתלמידים: הוסיפו שורה משלכם: בחרו פסוק מהשיעור, כתבו בטור אחד מה כתוב בו, ובטור השני מה אתם מסיקים ממנו.

💡 הערות למורה

הנושא של אישה שאין לה ילדים רגיש. כדאי להתמקד בתחושות המצוקה ובדרך שבה חנה מתמודדת, ולא בשאלות אישיות. העשרה: "ומורה לא יעלה על ראשו" מזכיר את הנזיר ואת שמשון (שופטים יג, ה).

📝 בדף העבודה

חנה: מצוקה, תפילה ונדר: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- שמואל א פרק א (מכון ממרא)

מחוון: חנה: מצוקה, תפילה ונדר

1. לפנינה היו ילדים, ולחנה לא היו ילדים.
2. ב. שילה.
3. שהוא אוהב אותה ושהיא חשובה לו יותר מעשרה בנים. אפשר לטעון שזה לא עזר, כי הוא לא הבין את רצונה בילד; כל עמדה מנומקת מתקבלת.
4. חנה ביקשה מה' בן, והבטיחה לתת אותו לה' כל ימי חייו, ושתער לא יעלה על ראשו.
5. ב. כי שפתיה נעו וקולה לא נשמע.
6. שאינה שיכורה אלא אישה קשת רוח, ושהתפללה מתוך צער רב. "שפכה את נפשה": סיפרה לה' את כל מה שבליבה.
7. בתחילה בכתה ולא אכלה; בסוף אכלה ופניה כבר לא היו עצובים. השינוי בא אחרי התפילה והברכה של עלי.
8. תשובה אישית, למשל הקשבה, הכרה בכאב ועידוד. מתקבלת כל תשובה מכבדת ומנומקת.